

МЕТАТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО, ПРОВЕДЕНИХ У РАМКАХ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті з'ясовуються метатеоретичні характеристики підходів, на основі яких у рамках вивчення державної політики здійснювалися дослідження політичного порядку денного. Як свідчить проведений аналіз, останнім часом дослідники намагаються уникнути спрощених онтологічних припущень про природу політичного порядку денного та чинники його розвитку. Відповідно, спостерігаються спроби поєднання способів побудови теорії, форм пояснення, кількісної та якісної стратегії збору й аналізу даних.

Ключові слова: метатеорія; дослідницький підхід; політичний порядок денний; державна політика.

Дослідження явища політичного порядку денного перетворилося в другій половині ХХ ст. в невід'ємну частину політичної науки країн Північної Америки та Західної Європи. Важливе значення для оцінки наукового опису, пояснення, розуміння та передбачення явища політичного порядку денного мають метатеоретичні характеристики підходів, у рамках яких вони здійснювалися. З'ясування зазначених характеристик, демонстрація того, як і чому вони впливають на процес дослідження, можна віднести до завдань метатеорії.

Метатеоретичні дослідження, що проводилися в рамках політичної науки, характеризуються різноманітністю їхньої проблематики, схем аналізу, цілей та завдань. Увага та зусилля дослідників в основному спрямовувалися на: роль онтології в політичній науці [1; 2; 3]; з'ясування залежності здійснюваних дослідником епістемологічних та методологічних виборів від онтологічних [2]; обґрунтування онтології та епістемології конструктивістського підходу до міжнародної політики [4]; епістемологічні основи теорій політики [5]; критику метатеоретичних принципів біхевіоралізму й інтерпретативізму, обґрунтування метатеоретичних основ реалістського підходу [6].

Порівняно з цими роботами, запропонований метатеоретичний аналіз характеризується такими рисами. По-перше, об'єктом дослідження виступає не політична наука чи окремий загальнодисциплінарний підхід у цілому, а сукупність дослідницьких підходів, на основі яких здійснювалося вивчення політичного порядку денного в рамках такої субдисципліни політичної науки, як державна політика. По-друге, в основі аналізу метатеоретичних характеристик цих підходів (які є предметом дослідження) лежить висловлена низкою вчених ідея про існування зв'язку між онтологічним, епістемологічним та методологічним вибором (експліцитним чи імпліцитним), які здійснює дослідник під час вивчення конкретного явища.

Мета роботи є дескриптивною за своїм характером і полягає у з'ясуванні метатеоретичних характеристик підходів, на основі яких здійснювалися дослідження політичного порядку денного. Для їх з'ясування необхідно: сформулювати набір змінних, потрібних для метатеоретичного аналізу; установити приналежність конкретних досліджень політичного порядку денного до наявних дослідницьких підходів у межах відповідної субдисципліни; з'ясувати спосіб поєднання метатеоретичних позицій у виділених підходах.

Проведення подібного аналізу дає можливість оцінити наявні в дослідженнях політичного порядку денного концептуальні схеми, теорії й моделі та здійснити вибір між ними.

До **концептуальної схеми** метатеоретичного аналізу в ролі базових змінних включено «онтологічний вибір дослідника», «епістемологічний вибір дослідника» та «методологічний вибір дослідника». Перші дві змінні є комплексними за характером і включають низку підпорядкованих змінних. У ролі допоміжної змінної включено «дослідницький підхід». Остання слугує основою для об'єднання досліджень політичного порядку денного в групи. Наступним кроком у формуванні концептуальної схеми аналізу було з'ясування діапазону можливих значень кожної із запропонованих змінних.

Змінна «онтологічний вибір дослідника» конструюється на основі позицій, зайнятих дослідниками в онтологічних питаннях, що стосуються співвідношення індивідів та соціальних спільностей, співвідношення структури та дії, співвідношення ідеального та матеріального. За основу аналізу взято поділ онтологічних позицій, здійснений К. Хейем, а саме: індивідуалізм і холізм, структуралізм й інтенціоналізм, конструктивізм і матеріалізм [2, с. 88-93].

Змінна «епістемологічний вибір дослідника» складається з таких підпорядкованих змінних, як «форма знання», «спосіб побудови теорії», «форма пояснення». Для виокремлення варіантів форми знання використовується підхід, запропонований Е. Остром. З її точки зору, такими формами є схема, теорія та модель [7, с. 27-28]. Щодо способів побудови теорії, то найбільш поширеним є поділ їх на дедуктивний та індуктивний [8, с. 47]. Щодо «форми пояснення» то, як вважає Ч. Тіллі, у сучасній політичній науці існує п'ять конкурентних позицій зі вказаної проблеми, а саме: скептицизм, пояснення через охопний закон, пояснення через аналіз схильностей акторів, пояснення через аналіз системи та пояснення через аналіз механізмів [9, с. 22].

Щодо змінної «методологічний вибір дослідника», то найбільш поширеним у політичній науці є поділ методологічних позицій на кількісні та якісні [10].

За основу встановлення діапазону значень змінної «дослідницький підхід» узято поділ підходів, запропонований П. Сабатьє. Дослідник виокремлює стадійний підхід, інституціональний раціональний вибір, підхід «множинних потоків», підхід «акцентованої рівноваги», підхід «коаліцій захисників», підхід «політичної дифузії», підхід «воронки причинності» та підхід соціального конструктивізму [11].

Серед виділених П. Сабатьє дослідницьких підходів у такій субдисципліні політичної науки, як державна політика, у дослідженнях політичного порядку денного використовувалися стадійний підхід, підхід «множинних потоків», підхід «акцентованої рівноваги» та соціальний конструктивізм. Решта дослідницьких підходів у вивченні явища порядку денного безпосередньо не використовувалися.

Стадійний підхід є одним із перших, що використовувався в дослідженнях державної політики. Серед учених, що проводили вивчення порядку денного в рамках цього підходу, є: Р. Кобб, Ч. Елдер, Д. Уокер, Дж.-К. Росс, М. Росс, Е. Шарп, Р. Б. Флемінг, Б. Ден Вуд, Д. Боуз.

З онтологічної точки зору, дослідження порядку денного, здійснені в рамках стадійного підходу, є холистичними, структуралістськими та переважно матеріалістичними. Виділені типи порядку денного, а саме: системний та інституціональний, передбачають проведення аналізу на макрорівні суспільної реальності, вони за своїми властивостями не зводяться до суми порядків денних індивідуальних акторів. Ініціатором внесення проблеми на порядок денний є зазвичай групи. Визначальну роль у формуванні порядку денного відіграють структурні чинники. Для прикладу, Р. Кобб, Д.-К. Росс, М. Росс у такому значенні розглядають наявні моделі стратифікації в суспільстві; ступінь «модерності» суспільства; соціальні та політичні позиції груп, що просувають проблему на порядок денний тощо [12]. У питанні співвідношення ідеального та матеріального у процесі формування порядку денного більшість дослідників займає матеріалістичну позицію. Винятком є спроба Ч. Елдера та Р. Кобба використати поняття «визначення проблеми» в аналізі порядку денного [13]. Зазначена спроба свідчить про визнання каузальної ролі ідей, переконань та цінностей акторів.

З епістемологічної точки зору, у роботах прихильників стадійного підходу переважає розробка концептуальних схем, порівняно з такими формами знання, як теорія та модель. Коли пропонується теорія формування порядку денного, дослідники віддають перевагу індуктивному способу її розробки [12]. Щодо форми пояснення, то вчені віддають перевагу поясненню через охопний закон. Однак є приклад використання системного пояснення динаміки змін у порядку денному. Р. Флемінг, В. Ден Вуд та Дж. Боуз стверджують, що зміни в увазі до проблем на порядку денному з'являються в результаті взаємодії між трьома гілками влади, а також між владою та публікою [14, с. 76].

У методологічному відношенні емпіричним дослідженням порядку денного, проведених на основі стадійного підходу, притаманне використання кількісних методів. Увага до проблем з боку інститутів влади піддається вимірюванню, для встановлення каузальних зв'язків використовується метод векторної авторегресії (VAR).

Ще одним дослідницьким підходом, що широко використовується в дослідженнях порядку денного державної політики, є **«множинні потоки»** Дж. Кінгдона. Його основою є модель «сміттевого кошика», створена 1972 р. такими дослідниками, як М. Коен, Дж. Марч та Й. Олсен. Її розроблено для пояснення процесу ухвалення рішень в «організованих анархіях», таких як університети [15, с. 648].

В онтологічному відношенні дослідницький підхід Дж. Кінгдона характеризується низкою особливостей. Дослідник виділяє декілька типів порядку денного, а саме: порядок денний органів влади, спеціалізований порядок денний, порядок денний ухвалення рішень, що виділяється в межах порядку денного органів влади [16, с. 4-5]. Усі названі типи порядку денного трактуються як макрорівневі за своєю природою. Перелік учасників складається з двох категорій: державних та недержавних. Вони, у свою чергу, поділяються дослідником на колективних та індивідуальних акторів. Наявність різних за властивостями акторів у концептуальній схемі Дж. Кінгдона свідчить про спробу вченого доповнити холистичну позицію індивідуалістичною, включити в аналіз різних типів порядку денного не тільки макро-, але й мікросили суспільного життя.

Щодо інших онтологічних вимірів, то також спостерігається подібна логіка, орієнтована на доповнення. До процесів, через які учасники впливають на формування різних типів порядку денного, належать: потік проблем, потік державних політик та політичний потік. Трагування природи вказаних процесів є в основному структуралістським та матеріалістичним. Для прикладу, Дж. Кінгдон стверджує, що кожен потік незалежний один від одного та розвивається відповідно до власної динаміки та законів; партійна й ідеологічна структура Конгресу має значення для просування проблеми на порядок денний органів влади тощо. Однак опис названих процесів доповнюється поняттями та твердженнями, що є притаманними інтенціоналізму й конструктивізму. Зокрема, підкреслюється значущість саме дій політичних підприємців (policy entrepreneurs)

у стикуванні окремих потоків під час відкриття «вікон» державної політики і просуванні окремих питань на порядок денний ухвалення рішень. Також звертається увага на значення цінностей, віри в можливість змінити небажані суспільні умови, порівняння з іншими країнами в процесі перетворення суспільних умов на проблеми.

В епістемологічному відношенні дослідницький підхід Дж. Кінгдона теж характеризується низкою особливостей. Як стверджує Н. Захаріадіс, використання в аналізі державної політики «множинних потоків» Дж. Кінгдона дає можливість отримати більш точну дескриптивну картину її творення, аніж передбачення її розвитку [17, с. 444]. Також критики звертають увагу на відсутність достатньо чітких гіпотез, що піддаються фальсифікації [18, с. 79]. Вказані обмеження дозволяють реалізувати лише частину функцій теорії в пізнавальному процесі. Щодо способу побудови теорії, то Дж. Кінгдон є прихильником індуктивної стратегії. Теорія має будуватися на основі ретельного емпіричного спостереження [16, с. 18]. Комплементарність онтологічних позицій ученого формує основу для використання двох форм пояснення розвитку різних типів порядку денного, а саме: через охопний закон та аналіз схильностей акторів.

Щодо методології, то Дж. Кінгдон віддає перевагу якісним методам. Вивчаючи державну політику у сфері охорони здоров'я та транспорту, дослідник у період від 1976 до 1979 р. провів 247 інтерв'ю з державними та недержавними акторами, а також здійснив 23 дослідження окремих випадків, що охоплюють понад три десятиліття [16, с. 4-5].

На початку 90-х рр. XX ст. Ф. Баумгартнер та Б. Джонс для вивчення процесу творення державної політики запропонували **підхід «акцентованої рівноваги»**. Розпочавши з опису та пояснення динаміки порядку денного, підхід «акцентованої рівноваги» зміг із часом охопити в цілому процес творення державної політики.

У рамках підходу «акцентованої рівноваги» процесу творення державної політики дається холістична інтерпретація. Холізм проявляється в трактуванні цього явища як макрорівневого за своєю природою, пов'язаного з існуванням та діями колективних акторів. Для прикладу, дослідники, розвиваючи біхевіоральну модель прийняття рішень, що спрямована на те, як індивіди та організації пріоритетизують й оцінюють чисельні та багатовимірні проблеми, чітко проводять різницю між її застосуванням на індивідуальному (мікро) та системному (макро) рівні. Аналогом розподілу уваги між проблемами на індивідуальному рівні виступає встановлення порядку денного на організаційному (системному) рівні [19, с. 38]. Відмінною якісною характеристикою останнього є наявність можливості обробки інформації про проблеми в паралельний спосіб, що неможливо для індивіда в силу його обмежених когнітивних можливостей. Для індивіда доступний тільки серіальний спосіб обробки інформації.

Також для підходу «акцентованої рівноваги» характерні переважно структуралістські риси. Останні знаходять прояв у приписуванні дослідниками каузальної сили інститутам. У поясненні динаміки

змін як порядку денного, так і інших стадій процесу творення державної політики важлива роль відводиться характеру відносин між політичними інститутами, у рамках яких цей процес відбувається. Також звертається увага на особливості інституційного дизайну. У першому випадку для стабільності й різких змін у державній політиці має значення саме чисельність та наявність конкуренції між політичними інститутами («venues of policy action»). Вказані характеристики сприяють як установленню, так і руйнуванню різноманітних «підсистем державної політики», тобто структур, що забезпечують перевагу інтересів одних груп над іншими. У другому випадку чим більший спостерігається рівень «інституціонального тертя» чи спротиву змінам, тим чіткіше в динаміці змін державної політики проявляється акцентована рівновага [20; 21]. Акцент на структури, у рамках яких здійснюється державна політика, не означає ігнорування дій політичних акторів. Ф. Баумгартнер та Б. Джонс також підкреслюють важливу роль індивідуальних стратегій «політичних підприємців» [22, с. 1045].

Щодо співвідношення значущості ідей та матеріальних факторів у змінах державної політики, то Ф. Баумгартнер і Б. Джонс не займають крайніх позицій. Спостерігається спроба інтегрувати в підхід акцентованої рівноваги змінні, що мають як ідеальну, так і матеріальну природу. До змінних, що належать до сфери ідеального, у підході акцентованої рівноваги можна віднести образ політики («policy image») та визначення проблеми («issue definition»). Образ політики являє собою сукупність переконань та цінностей, що стосуються конкретної державної політики [22, с. 1045]. Залежно від контексту, певна сфера державної політики може мати декілька образів – як позитивних, так і негативних. Зміни в образі політики впливають на інституціональну основу її творення, перелік акторів залучених до її підсистеми, потрапляння чи випадання з її порядку денного певних проблем. Тому зацікавлені політичні актори намагаються контролювати панівний образ політики, маніпулюючи визначеннями проблем політики через використання риторики, символів тощо.

До змінних, що мають матеріальну природу в підході Ф. Баумгартнера та Б. Джонса, можна віднести обмежену раціональність та інформацію. Перша змінна стосується нездатності людей підрахувати витрати й вигоди від потенційного рішення та вибрати найкращий напрям дій [23, с. XXIII]. Основою такої нездатності виступають когнітивні та емоційні обмеження акторів. Відмінності між акторами з цієї точки зору впливають на спосіб обробки інформації, характер уваги до проблем, структуру порядку денного. Друга змінна позначає сигнали, тобто об'єктивні зміни в середовищі, в якому твориться державна політика. Вони характеризуються невизначеністю та неоднозначністю [19, с. 7]. Аналіз потоків інформації дозволяє з'ясувати характер динаміки змін у державній політиці.

Із точки зору форми знання підхід «акцентованої рівноваги» має ознаки не тільки концептуальної схеми, але й теорії, на основі якої різними дослідниками було створено ряд моделей. Щодо способу побудови теорії, то Ф. Баумгартнер та Б. Джонс комбінують індуктивну та дедуктивну стратегію. Індуктивна стратегія

знаходить прояв у поступовому розширенні кількості досліджуваних підсистем політики, що здійснюється з метою обґрунтування теорії акцентованої рівноваги. Якщо 1991 р. дослідники вивчали одну підсистему політики, то після 1993 р. завдяки реалізації проекту зі збору даних «Порядки денні державної політики» їхня кількість зросла до дев'ятнадцяти [24]. Інкorporація в теорію акцентованої рівноваги ідеї обмеженої раціональності, здобутків інституційного аналізу, теорії обробки інформації та вихід за межі контексту політичної системи США посилюють роль в її розбудові дедуктивної стратегії.

Комбінування також спостерігається і в питанні вибору форми пояснення. Ф. Баумгартнер та Б. Джонс, пояснюючи динаміку змін як порядку денного так і державної політики в цілому, переважно використовують пояснення через охопний закон та аналіз механізмів. Прагнення запропонувати одночасно пояснення як тривалих періодів стабільності, так і коротких періодів різких масштабних змін у державній політиці зумовило використання дослідниками таких змінних, як позитивний та негативний зв'язок. Однак їх використання зменшує можливості застосування регресійних моделей та прогностичну силу теорії.

У дослідженнях, проведених на основі теорії акцентованої рівноваги, спостерігається переважання кількісних методів збору та аналізу даних, порівняно з якісними. Велика увага приділяється вимірюванню змін, що мають місце в різних сферах та стадіях процесу творення державної політики. Зібрані дані в рамках проектів «Порядки денні державної політики» та «Порядки денні в порівнянні» дають можливість поєднувати кроссекційний та лонгitudний аналіз [24; 25]. Для встановлення природи та характеру акцентованої рівноваги використовуються методи оцінки відхилень розподілу частот змін державної політики від розподілу Гауса [20]. Має місце застосування кореляційного та регресійного аналізу. Використання методу вивчення окремого випадку допомагає дати оцінку історії та контексту в змінах державної політики [23, с. XXIII].

Особливістю **соціального конструктивізму**, порівняно з іншими підходами, що використовуються в дослідженні державної політики, є акцентування уваги на ролі соціальних конструкцій у вивченні та практиці політики. Хоча в інших підходах можуть бути змінні, що мають ідеальну природу, але вони не розглядаються в ролі основних каузальних чинників. Соціальні конструкції визначаються як спільні інтерпретації чи ідеї про те, як матеріальний світ упорядкований чи повинен бути упорядкованим [26, с. 323]. Концептуальна основа аналізу процесів установлення порядку денного з позицій соціального конструктивізму формувалася такими дослідниками, як Д. Стоун, Д. Рошфорт, Р. Кобб, Д. Дері та іншими.

Щодо тлумачення онтологічної природи таких явищ, як визначення проблеми, каузальна історія, каузальний аргумент тощо, прихильники соціального конструктивізму не сприймають як індивідуалізм, так і холізм. З одного боку, на їхній погляд, природа цих явищ як соціальних конструкцій не редукується до характеристик окремого індивіда, оскільки їх конституують колективності. З іншого – вказані

явища не мають незалежного існування від знання та дискурсу колективності. Тобто вони мають інтерсуб'єктивну природу [26, с. 323]. Вказане тлумачення природи соціальних конструкцій створює можливість вибору дослідником різних одиниць та рівнів аналізу. Для прикладу, Д. Дері, аналізуючи зв'язок між визначенням проблеми та встановленням порядку денного, у ролі одиниці аналізу розглядав протестну групу, а в ролі рівня – політичну систему Ізраїлю [27]. Дж. Потс, розглядаючи формування порядку денного в освітній політиці, за одиницю аналізу взяв еліту, а в ролі рівня – політичну структуру Бостона (США) [28].

Подібно до попереднього онтологічного виміру, неприйняття крайніх позицій характерне для прихильників соціального конструктивізму і в питанні співвідношення структури та дії. Д. Стоун, ставлячи питання про успіх та неуспіх каузальних історій, шукає відповідь як у діях політичних акторів, так і у впливові суспільних структур. Поняття «стратегії каузального аргументу» в підході Д. Стоун позначає дії політичних акторів спрямовані на зміну типу каузальної «історії» про певну ситуацію. Успіх в перетворенні ситуації на проблему, а відтак і в просуванні її на суспільний та політичний порядок денний залежить від спроможності зацікавлених акторів подати наявність поганих ситуацій (бідність, безробіття, наркоманія тощо) як результат людської поведінки, а не випадку чи природи [29, с. 299]. Так само можна говорити про успіх каузальної «історії», якщо акторам, які не зацікавлені в розгляді певної ситуації як проблеми і тим паче потраплянні її на різні типи порядку денного, вдається, навпаки, подати погану ситуацію як результат випадку, долі, природи, а не дій певних груп людей. Неуспіх в обох випадках означатиме неможливість та/чи нездатність зацікавлених акторів змінити тип каузальної «історії» про певну ситуацію. Структурні фактори по відношенню до каузальних аргументів політичних акторів відіграють як підтримувальну, так і обмежувальну роль. У такому значенні можуть виступати: «видимість», доступ до медіа, ключові позиції захисників каузальних «історій»; культурні цінності; національний умонастрій право та наука; тощо [29, с. 294]. Варто відмітити, що в роботах дослідників, які аналізують процеси встановлення політичного порядку денного, чинники, пов'язані як зі структурами, так і акторами, логічно не передують один одному. Цю позицію соціальних конструктивістів чітко виразив А. Вендт, стверджуючи, що немає структур без агентів і агентів без структур та що соціальні процеси завжди структуровані, а соціальні структури знаходяться завжди в процесі [4].

Назва підходу відразу вказує на позицію, яку його прихильники займають у питанні співвідношення ідеального та матеріального в політичному житті. Зазвичай, саме за зайнятою позицією в цьому онтологічному питанні, а не за іншими ідентифікують підхід. Пріоритет ідеального над матеріальним чітко простежується в роботах соціальних конструктивістів. Для прикладу, Д. Стоун зазначає що наше розуміння ситуацій завжди опосередковано ідеями які, у свою чергу, породжуються, змінюються та долаються в

політиці [29, с. 282]. Окрім того, ідеї, структуровані у вигляді каузальної «історії», можуть здійснювати низку політичних функцій: виклику та захисту існуючого соціального порядку, ідентифікації каузальних агентів та встановлення відповідальності, легітимації конкретних акторів як «власників» проблеми, формування альянсів між людьми, що потерпають від дій каузального агента [29, с. 295]. Д. Дері стверджує: «...те, що визнається чи легітимізується як придатне визначення даної проблеми, є продуктом політичного процесу» [27, с. 40]. Тобто наявності тільки матеріальних характеристик певної ситуації недостатньо для перетворення її на проблему.

В епістемологічному відношенні роботи соціальних конструктивістів, у яких розглядається явище порядку денного, мають низку особливостей. На основі підходу соціального конструктивізму є можливим не тільки опис процесів установаження порядку денного державної політики. У роботах прихильників цього підходу наявні твердження, що можуть слугувати основою для формування теорії, а отже, здійснення функції пояснення та передбачення. Для прикладу, Д. Стоун висловлює думку про існування зв'язку між зміною каузальної «історії» про певні ситуації та потраплянням останніх на суспільний чи політичний порядок денний [29, с. 283]. Аналогічно, Д. Рошфорт та Р. Кобб припускають наявність залежності між способом використання політичними акторами таких атрибутів ситуації, як суворість, сфера дії, новизна, близькість, природа кризи та перетворення її на актуальне суспільне питання [30, с. 69]. Щодо способів побудови теорії, то єдиного бачення серед дослідників не спостерігається. Д. Дері, Дж. Потс намагаються використати індуктивний спосіб. Тоді як Д. Рошфорт та Р. Кобб пропонують дедуктивний спосіб, розпочавши з попереднього формулювання гіпотез із подальшим їх тестуванням [30, с. 69]. Намагання уникнути крайніх позицій в онтологічних питаннях ставить для прихильників соціального конструктивізму складне завдання вибору форми пояснення. У роботах, де робиться спроба розвинути теорію чітко вираженої прихильності до однієї певної форми, пояснення не спостерігається.

Із точки зору методології, соціально-конструктивістський аналіз явища порядку денного тяжіє до якісної традиції. Спостерігається використання інтерв'ю,

аналізу історичних даних та методу вивчення окремого випадку.

Висновки. Отже, з онтологічної точки зору в підходах, на основі яких здійснювалося вивчення явища політичного порядку денного, не спостерігається поєднання в чистому вигляді холізму з інтенціоналізмом та індивідуалізму зі структуралізмом. Прагнення уникнути в аналізі об'єктивізму («реїфікації») чи суб'єктивізму («волютаризму») зумовлює використання вченими стратегії «доповнення» чи «синтезу» крайніх онтологічних позицій. Однак у першому випадку можуть поділитися недоліки обох крайніх позицій. У другому випадку синтез здійснювався лише в межах одного з онтологічних питань.

Із точки зору епістемології, усі підходи до вивчення політичного порядку денного характеризуються постійним розширенням концептуальних схем шляхом включення до них нових понять. У більшості підходів ставиться за мету не тільки опис явища політичного порядку денного, а й пояснення його змін, що знаходить прояв у наявності теорій або спроб їх створення. Найбільш чітко така форма знання, як модель, проявляється в підході «акцентованої рівноваги». Для досліджень політичного порядку денного, здійснених у рамках субдисципліни «державна політика», є більш притаманною опора на індуктивний спосіб побудови теорії. Поєднання обох способів або хоча б спроба спостерігається в тих підходах, де має місце синтез крайніх онтологічних позицій, а саме: у підходах «акцентованої рівноваги» та соціального конструктивізму. У дослідженнях політичного порядку денного, незважаючи на різноманітність онтологічних позицій, переважає пояснення через охопний закон. Але у випадку використання дослідниками стратегій «доповнення» та «синтезу» крайніх онтологічних позицій додатково використовується пояснення через аналіз схильностей (підхід «множинних потоків») та аналіз механізмів (підхід «акцентованої рівноваги»).

У методологічному відношенні в дослідженнях політичного порядку денного спостерігається зв'язок між зайняттям ученими позиції конструктивізму в чистому вигляді або в доповненні до матеріалізму та використанням якісних методів збору й аналізу даних. Зайняті дослідниками позиції в інших онтологічних, а також епістемологічних вимірах впливу на їхній методологічний вибір не здійснюються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bates S. R. Teaching and Learning Ontology and Epistemology in Political Science / Stephen R. Bates, Laura Jenkins // *Politics*. – 2007. – Vol. 27. – № 1. – P. 55–63.
2. Hay C. Political Ontology / C. Hay // *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis* / Edited by R. E. Goodin and Ch. Tilly. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – P. 78–96.
3. Stanley L. Rethinking the Definition and Role of Ontology in Political Science / L. Stanley // *Politics*. – 2012. – Vol. 32. – № 2. – P. 93–99.
4. Wendt A. *Social Theory of International Politics* / A. Wendt. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 429 p.
5. Крауз-Мозер Б. Теории политики. Методологические принципы / Б. Крауз-Мозер ; [пер. с польск.]. – Х. : Гуманитарный Центр, 2008. – 256 с.
6. Шапиро И. Бегство от реальности в гуманитарных науках / И. Шапиро ; [пер. с англ. Д. Узланера]. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. – 368 с. – (Политическая теория).
7. Ostrom E. *Understanding Institutional Diversity* / E. Ostrom. – Princeton : Princeton University Press, 2005. – 355 p.
8. Hay C. *Political Analysis* / C. Hay. – New York : Palgrave, 2002. – 314 p.
9. Tilly Ch. Mechanisms in Political Processes / Ch. Tilly // *Annual Review of Political Science*. – 2001. – Vol. 4. – P. 21–41.
10. King G. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research* / G. King, R. O. Keohane, S. Verba. – Princeton : Princeton University Press, 1994. – 245 p.

11. Sabatier P. A. The Need for Better Theories / P. A. Sabatier // Theories of the policy process / Edited by P. A. Sabatier. – [2nd ed.]. – Boulder : Westview Press, 2007. – P. 3–17.
12. Cobb R. Agenda Building as a Comparative Political Process / R. Cobb, J.-K. Ross, M. H. Ross // The American Political Science Review. – 1976. – Vol. 70. – № 1. – P. 126–138.
13. Elder Ch. D. Agenda-Building and the Politics of Aging / Ch. D. Elder, R. W. Cobb // Policy Studies Journal. – 1984. – Vol. 13. – № 1. – P. 115–129.
14. Flemming R. B. Attention to Issues in a System of Separated Powers: The Macrodynamics of American Policy Agendas / R. B. Flemming, B. D. Wood, J. Bohte // The Journal of Politics. – 1999. – Vol. – № 1. – P. 76–108.
15. Lewis D. C. Garbage Can Model of the Policy Process / D. C. Lewis // The Encyclopedia of Political Science / Editor in Chief G. T. Kurian. – Washington : CQ Press, 2011. – P. 648–649.
16. Kingdon J. W. Agendas, Alternatives, and Public Policies / J. W. Kingdon. – [2nd ed.]. – New York : Longman, 1995. – 254 p.
17. Zahariadis N. Comparing Three Lenses of Policy Choice / N. Zahariadis // Policy Studies Journal. – 1998. – Vol. 26. – № 3. – P. 434–448.
18. Zahariadis N. The Multiple Streams Framework: Structure, Limitations, Prospects / N. Zahariadis // Theories of the policy process / Edited by P. A. Sabatier. – [2nd ed.]. – Boulder : Westview Press, 2007. – P. 65–92.
19. Jones B. D. The Politics of Attention: How Government Prioritizes Problems / B. D. Jones, F. R. Baumgartner. – Chicago : University of Chicago Press, 2005. – 316 p.
20. Jones B. D. A General Empirical Law of Public Budgets: A Comparative Analysis / B. D. Jones, F. R. Baumgartner, C. Breunig, C. Wlezien, S. Soroka, M. Foucault, A. Francois, C. Green-Pedersen, C. Koski, P. John, P. B. Mortensen, F. Varone, S. Walgrave // American Journal of Political Science. – 2009. – Vol. 53. – № 4. – P. 855–873.
21. Baumgartner F. R. Punctuated Equilibrium in Comparative Perspective / F. R. Baumgartner, C. Breunig, C. Green-Pedersen, B. D. Jones, P. B. Mortensen, M. Nuytemans, S. Walgrave // American Journal of Political Science. – 2009. – Vol. 53. – № 3. – P. 603–620.
22. Baumgartner F. R. Agenda Dynamics and Policy Subsystems / F. R. Baumgartner, B. D. Jones // The Journal of Politics. – 1991. – Vol. 53. – № 4. – P. 1044–1074.
23. Baumgartner F. R. Agendas and Instability in American Politics / F. R. Baumgartner, B. D. Jones. – [2nd ed.]. – Chicago : University of Chicago Press, 2009. – XXVII, 339 p.
24. Policy Agendas Project. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.policyagendas.org>.
25. The Comparative Agendas Project. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.comparativeagendas.info>.
26. Tortola P. D. Constructivism / P. D. Tortola // The Encyclopedia of Political Science / Editor in Chief G. T. Kurian. – Washington : CQ Press, 2011. – P. 323–325.
27. Deri D. Agenda Setting and Problem Definition / D. Deri // Policy Studies. – 2000. – Vol. 21. – № 1. – P. 37–47.
28. Portz J. Problem Definitions and Policy Agendas: Shaping the Educational Agenda in Boston / J. Portz // Policy Studies Journal. – 1996. – Vol. 24. – № 3. – P. 371–386.
29. Stone D. A. Causal Stories and the Formation of Policy Agendas / D. A. Stone // Political Science Quarterly. – 1989. – Vol. 104. – № 2. – P. 281–300.
30. Rochefort D. A. Problem Definition, Agenda Access, and Policy Choice / D. A. Rochefort, R. W. Cobb // Policy Studies Journal. – 1993. – Vol. 21. – № 1. – P. 56–71.

В. Г. Кулик,

*Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко,
г. Кировоград, Украина*

МЕТАТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОВЕСТКИ ДНЯ, ПРОВЕДЕННЫХ В РАМКАХ ИЗУЧЕНИЯ ПУБЛИЧНОЙ ПОЛИТИКИ

В статье выясняются метатеоретические характеристики подходов, на основании которых в рамках изучения публичной политики осуществлялись исследования политической повестки дня. Как свидетельствует проведенный анализ, в последнее время исследователи пытаются избежать упрощенных онтологических допущений о природе политической повестки дня и факторах ее развития. Соответственно, наблюдаются попытки сочетания способов построения теории, форм объяснения, количественной и качественной стратегии в сборе и анализе данных.

Ключевые слова: *метатеория; исследовательский поход; политическая повестка дня; публичная политика.*

V. Kulyk,

*Kirovograd State Pedagogical University named after V. Vinnichenko,
Kirovograd, Ukraine*

METATHEORETICAL ASPECT OF A RESEARCH OF POLITICAL AGENDA CONDUCTED IN THE FRAMEWORK OF THE STUDY OF PUBLIC POLICY

The research of the phenomenon of political agenda has evolved in the second half of the 20th century on an integral part of political science of the countries of North America and Western Europe. Metatheoretical characteristics of approaches under which they were carried

out have the essential meaning for assessing the scientific description, explanation, understanding and prediction of phenomena of political agenda.

In the offered metatheoretical analysis the object of the study is a set of research approaches, on the basis of which the political agenda in the framework of such political science subdiscipline as Public policy was studying. On the basis of the analysis of metatheoretical characteristics of the database approaches (which are the subjects of study) the expressed by many scientists idea of the existence of the connection between ontological, epistemological and methodological matters, which carries out scientific research is depicted.

The aim of this work is in figuring the metatheoretical characteristics of the approaches on the basis of which the research of the political agenda was supported. For their clarification a set of variables needed for metatheoretical analysis was formed; the ownership of the specific studies of political agenda to the existing research approaches within the respective subdiscipline was installed; the way of combining the metatheoretical positions in the selected approaches was cleared up.

The conducted metatheoretical analysis allows us to make the following conclusions. From the ontological point of view in approaches on the basis of which the study of the phenomenon of political agenda was carried out it is not observed in pure form a combination of holism with intentionalism and individualism with structuralism. Desire to avoid in the analysis the objectivism («reification») or judgment («voluntarism») causes the use by the scientists the strategy of «additions» or «synthesis» as extreme ontological positions. However, in the first case disadvantages of both extreme positions can be divided. In the second case, the synthesis was performed only within the same ontological questions.

In terms of epistemology all the approaches to the study of the political agenda are characterized by the constant extension of conceptual schemes by incorporating these new concepts. In most approaches not only a description of the phenomenon of the political agenda is put as the main aim, but also an explanation of the changes, which finds expression in the present theories or attempts that help to create them. Such form of knowledge as the model is manifested most clearly in the approach of «punctuated equilibrium». For the researches of policy agenda in the framework of «Public policy» subdiscipline, the reliance on inductive method of constructing a theory is more preferable. The combination of both ways takes place in the approach of «punctuated equilibrium» and social constructivism, and at least attempt to observe it in those approaches where a synthesis of extreme ontological positions is done. In the studies of the political agenda, despite a variety of ontological positions, the explanation through the law is predominating. But in the case of the use by researchers the strategies of «additions» and «synthesis» as extreme ontological positions the explanation through the analysis of propensities (the approach of «multiple streams») and the analysis of mechanisms (the approach of «punctuated equilibrium») is used as advanced.

Keywords: metatheory; research approach; political agenda; public policy.

Рецензенти: Семенченко Ф. Г., д. політ. н., професор, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон;

Стадніченко Р. В., к. політ. н., старший викладач, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград.